

GEÇİŞKEN MEKÂNLARDA KİMLİK ARAYIŞI: İSTANBULLULAR ROMANI ÜZERİNE BİR İNCELEME

The Search for Identity in Transitory Spaces: An Analysis on the Novel
İstanbulullular

Esra METE BAKIR*

ÖZ

İnsanlar birbirleriyle iletişime geçerken aralarına belli bir sosyal mesafe koyarlar, bu durum özellikle kendi içine kapalı toplumlarda daha belirgindir. Ancak bu uzaklık, önyargılar, etiketler veya düşmanlıktan kaynaklanmaz. Toplumsal etkileşim, yapısal olarak sosyal ağları güçlü gruplar arasında, bu unsurlar olmadan da yaşama alanlarının kesişmesi sonucu ortaya çıkabilir. Buket Uzuner, *İstanbulullular* romanında, bu etkileşimin en yoğun yaşandığı mekânlardan biri olan havalimanını kullanarak, Türkiye'nin ve İstanbul'un kültürel zenginliğini yansıtan, farklı etnik, dini, sosyoekonomik ve siyasi geçmişlere sahip, kendini İstanbullu olarak tanımlayan 15 karakterin yollarını kesiştirmiştir. İstanbul'un kozmopolit yapısı, romandaki karakterlerin dünyası aracılığıyla aktarılmıştır. Bu insanlar aslında İstanbul'un barındırdığı kültürün ortak mirasçılarıdır. Romanda vatan, İstanbulluluk ve kimlik kavramları kişiler tarafından yoğun olarak sorgulanmaktadır. Çalışmada, *İstanbulullular* romanında kimlik ve mekân ilişkisi temelinde İstanbul'un çokkültürlü yapısının ve tarihsel birikiminin bireylerin kimlik algıları üzerindeki etkisi ele alınarak, roman karakterleri üzerinden kimliklerin bireysel ve kolektif düzeyde nasıl inşa edildiği ve dönüştüğü tartışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: *İstanbulullular*, Buket Uzuner, kimlik, mekân, kültür.

ABSTRACT

When people communicate with each other, they keep a certain social distance. This distance is greater in closed societies. However, this distance is not caused by prejudices, labels or hostility. It can occur as a result of the intersection of living spaces between groups with structurally strong social networks, even without these. Buket Uzuner constructed her novel *İstanbulullular* at the airport, which is one of the most transitive points of these distances, with 15 characters who define themselves as *Istanbulites*, different from each other in terms of cultural, ethnic, religious, socio-economic and political aspects, reflecting the cultural richness of Turkey and

* Doktora Öğrencisi. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, Malatya/Türkiye. E-posta: esramete@gmail.com. ORCID: 0000-0003-1722-6260.

Istanbul. The cosmopolitan structure of Istanbul is conveyed through the world of the characters in the novel. These people are actually the common heirs of the culture that Istanbul harbours. In the novel, the concepts of homeland, Istanbulness and identity are intensely questioned by the characters. In this study, on the basis of the relationship between identity and space in the novel *Istanbulites*, the effect of Istanbul's multicultural structure and historical accumulation on the identity perceptions of individuals is discussed, and how identities are constructed and transformed at the individual and collective level through the characters of the novel is discussed.

Keywords: *Istanbullular*, Buket Uzuner, identity, space, culture.

Giriş

Şehirler, bütün mekânlarıyla birlikte toplumsal belleğin nasıl evrildiğini, dönüştüğünü ya da farklılaştığını bize gösterir. Binlerce yıldır birçok medeniyete kucak açmış İstanbul da bu şehirlerin önde gelenlerinden biridir. Mekânlar, bireylerin aidiyet arayışlarını şekillendirerek, kimlikler arasında çatışma ve uzlaşma alanları oluşturur. Buket Uzuner'in *İstanbullular* romanının mekânı İstanbul Atatürk Havalimanı dış hatlar terminalidir. Bu seçim tesadüfi değildir. Havalimanları dünyanın en kozmopolit mekânlarından biridir. Havalimanı içinde yaşanan değil üzerinden geçilen bir mekândır. Modern dünyada sınırların geçirgen hale gelmesi, kimliklerin daha akışkan bir yapıya bürünmesine neden olmuştur. Zygmunt Bauman (2019), bu süreci modern dünyaya özgü bir gerçeklik olarak tanımlar. Romanda seçilen mekân roman kahramanları için Bauman'ın akışkan modernite kuramıyla uyumlu bir şekilde, geçici, geçişken ve çok katmanlı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, *İstanbullular* romanı, modern toplumlarda öteki, aidiyet ve kimlik krizlerini anlamak için bir model sunmakta ve bu temaların bireyler arası ve toplumsal düzeydeki yansımalarını gözler önüne sermektedir.

Romanın mekânı, sahip olduğu çeşitlilikle minyatür bir Türkiye örneği oluşturur. Yahudi, Alevi, Musevi, Laz, işçi, bürokrat, entelektüel, eşcinsel ve türbanlı gibi farklı inanç ve sosyal sınıftan oluşan 15 karakter havalimanında Türkiye'nin küçük bir kesitidir. Bu kadar farklı insanı bir arada tutan temel dayanak noktası ise İstanbulluluktur. Roman, İstanbul'u bir mekân olmanın ötesinde, geçmiş ve bugünü içinde barındıran bir anlatı unsuru olarak kullanılmaktadır. Bu durum, İstanbul'un sadece bir şehir değil, aynı zamanda kimliklerin kesiştiği ve yeniden şekillendiği bir platform olduğunu göstermektedir. Romanın vurucu unsurlarından biri olan "biz" ve "öteki" ayrımı, farklı toplumsal grupların bir arada var olma mücadelesini çarpıcı bir şekilde

de ortaya koymaktadır. *İstanbullular* romanı, bir yandan İstanbul'un çok katmanlı kimlik yapısını yansıtırken, diğer yandan bireylerin kendilerini tanımlama ve toplumsal aidiyetlerini sorgulama süreçlerini gözler önüne sermektedir. Roman, mekânın kimlik üzerindeki dönüştürücü etkisini derinlemesine ele alırken, okuyucuya aidiyet, ötekileştirme ve kolektif hafıza gibi kavramları yeniden düşünme fırsatı sunmaktadır. İstanbul'un her bireyde farklı bir anlam taşıması, kentin kendine özgü kültürel ve tarihsel dokusunun en güçlü göstergelerinden biridir.

Roman 2005 yılının yaz ayında geçmektedir. Zaman bir roman için kısa kabul edilebilecek dört saati kapsamaktadır. Bu süre boyunca İstanbul'la çeşitli bağlantıları olan karakterlerin kendileriyle, kimlikleriyle yüzleşmelerini ve birbirleriyle, ilişkilerini irdelenmektedir. İstanbul'un kendisi ise hikâyenin anlatıcısıdır.

Kimlik ve Mekân ilişkisi

Modern toplumda bireylerin aidiyet arayışı, kimlik kavramıyla doğrudan ilişkilidir. Bu konuda Bauman (2018: 112) kimliği, 'belirsizlikten kaçışın bir ifadesi' olarak tanımlar. Ona göre, birey kendisini nereye ait hissettiği konusunda şüpheye düştüğünde, kimlik kavramı üzerine daha yoğun bir şekilde düşünmeye başlar. Bu durum, bireyin kendi yerini belirlemede zorlandığı ve çevresindeki insanların bu konumlanması nasıl doğru ve uygun bir şekilde değerlendirileceğini kestiremediği anlarda daha da belirginleşir. "Kimlik," bu belirsizlik durumundan kurtulma çabasına verilen isimdir. Ancak, isim gibi algılanan "kimlik," aslında bir yüklem gibi davranır; sadece gelecekte bir anlam kazanır. Kimlik, bireylerin toplum içindeki yerlerini ve rollerini belirlerken, aynı zamanda kendilerini ifade etme biçimlerini etkileyen çok boyutlu bir kavramdır. Bauman'ın bu yaklaşımı, kimliğin sabit bir yapıdan ziyade sürekli değişim ve dönüşüm içinde olduğunu vurgular.

Mekân ise bu kimliğin şekillenmesinde çok önemli bir rol oynar. Bir bireyin ya da topluluğun kimliği, yaşadığı ya da aidiyet duyduğu mekânın fiziksel, tarihsel ve toplumsal özelliklerinden etkilenir. Mekânlar, bireylere hem bir aidiyet hissi verir hem de kimliklerini dış dünyaya ifade etme yollarını şekillendirir. Aidiyet duygusunun niteliği, gücü ve bireylere yüklediği sorumluluklar, bireylerin kimliklerini şekillendiren, kendilerini ve çevrelerini algılama biçimlerini belirleyen önemli unsurlardır. Bireylerin doğdukları toplum tarafından inşa edilen "sistem" ile bu bireylerin sahip oldukları aidiyet duygusu arasında yoğun ve karşılıklı bir etkileşim mevcuttur. Bireylerin aidiyet

duygusunun karakteri, içinde bulundukları sistemin temel özelliklerini yansıtarak o sistemin varlık niteliğini tanımlar (Ural, 2020: 48).

Kimlik kavramı, bireylerin toplum içindeki yerlerini ve rollerini belirlerken, mekân bu kimliğin şekillenmesinde merkezi bir rol oynar. Henri Lefebvre (2013: 89), mekânın toplumsal bakımdan tarafsız bir unsur olmadığını, stratejik ve siyasi anlamlar barındıran bir toplumsal ürün olduğunu belirtir. Bu bakış açısıyla, mekânların bireylerin kimliklerini nasıl etkilediği ve şekillendirdiği daha iyi anlaşılabilir. Bu bağlamda, bir bireyin veya topluluğun kimliği, yaşadığı veya aidiyet duyduğu mekânın fiziksel, tarihsel ve toplumsal özelliklerinden etkilenir. Özellikle, romanda havalimanı gibi geçici ve çok kültürlü bir mekân, bireylerin kimlik sorgulamalarını tetikleyen bir sahne olarak işlev görmektedir. Her üretim biçimi, kendi özgün mekânını ortaya çıkarmaktadır. İstanbullular romanında, havalimanı bu rolü çok belirgin bir şekilde üstlenir. Havalimanı, yalnızca fiziksel bir geçiş mekânı değil; aynı zamanda bireylerin kimliklerini sorguladıkları ve yeniden inşa ettikleri çok katmanlı bir alan olarak kurgulanmıştır.

Bauman'ın kimlik tanımına paralel olarak, Lefebvre'nin mekân teorisi, bireylerin kimlik arayışlarının toplumsal bağlamla nasıl kesiştiğini anlamamıza katkı sağlar. Mekânın toplumsal bir ürün olması, karakterlerin bireysel hikâyelerinde kendini güçlü bir şekilde gösterir. Belgin ve Ayhan'ın hikâyeleri bu bağlamda, kişisel kimliklerin mekân aracılığıyla nasıl yeniden inşa edildiğini gözler önüne serer. Romanın ana karakterlerinden Belgin, havalimanında yaşadığı duygusal çalkantılarla kimliğini sorgular. Bu bireysel yüzleşme, modern dünyada kimliklerin akışkan yapısını yansıtır. Benzer şekilde, Ayhan da anadilinin kaybolma korkusuyla aidiyetini sorgular. Her iki karakter de kimliklerini yeniden inşa etme çabası içinde ortak bir noktada buluşur. Bu bireysel hikâyeler, mekânın sadece fiziksel bir alan olmadığını, bireylerin kimliklerini yeniden şekillendirdiği bir anlam alanı sunduğunu gösterir. Örneğin, Belgin için havalimanı, yalnızca bir yolculuk noktası değil; aynı zamanda İstanbul'la olan bağını tekrar kurduğu bir yüzleşme mekânıdır.

Havalimanı, romanda modernitenin akışkan mekânı olarak kullanılmaktadır. Bu alan, farklı kimliklerin kesiştiği, çatıştığı ve bir arada var olma ya çalıştığı bir mikrokozmos işlevi görür. Havalimanındaki her karakter, kendi kimlik krizlerini ve öykülerini bu geçici mekânda yansıtmaktadır. Roman, İstanbul'un tarihsel birikimini ve kültürel çeşitliliğini kolektif bellek aracılığıyla aktarır. İstanbul, romanda hem bireysel hem de toplumsal kimliklerin oluşumunda önemli bir rol oynayan bir anlatı unsuru olarak işlenmiştir. İs-

tanbullular romanı, kimliklerin akışkan ve çok boyutlu yapısını İstanbul'un kozmopolit dokusuyla birleştiren bir anlatı sunar.

Romanın kurgusu İstanbulluluk ve kimlikle inşa edilmiş vatan kavramının, farklı bakışlardaki karşılığını okura sunmaktadır. Karakterlerin geçmişi ve İstanbul'un hafızası iç içe geçerek şehrin belleğindeki tarihi temsillere göndermede bulunmaktadır. Her bölümden önce İstanbul, kendine özgü bir şekilde tanımlanarak okuyucuyla diyalog kurar. Bir şehrin insanlarıyla doğrudan iletişim kurduğu nadir eserlerden biri olan *İstanbulullar*, barındırdığı etnik çeşitliliğin aynı zamanda patlamaya hazır bir bomba olduğuna da dikkat çeker. Bireyin içindeki huzursuzluk, havaalanına bırakılmış ve ne zaman, nerede patlayacağı belli olmayan bir bomba ile simgelenir. Bu bomba imgeleri, karakterlerin hepsini içsel bir hesaplaşmaya zorlar. Geriye dönüşlerle, karakterlerin hayatları ve yaşam koşulları okuyucuya sunulur. Atatürk Havaalanı ise İstanbul gibi, içindeki farklı insanları bir araya getiren ancak İstanbul'dan farklı olarak sadece geçici bir süreliğine onları barındıran bir diğer simge olarak mekânın anlamını taşır (Toptaş, 2008: 33).

Karakter Analizi ve Kimlik İnşası

Kimliğe verilen yeni önem, onun giderek daha sorunlu bir hale geldiğini yansıtır. Küreselleşme, refah devletinin çöküşü, artan sosyal hareketlilik, istihdamdaki esneklik ve kişisel ilişkilerdeki güvensizlik gibi faktörler, kimlik oluşumu için geleneksel kaynakların artık eskisi kadar basit veya kolay erişilebilir olmadığını gösterir. Bu durum, parçalanma ve belirsizlik hissine katkıda bulunur. Bauman, kimliğin akışkan bir yapıya sahip olduğunu vurgular ve onu neredeyse sınırsız şekilde müzakere edilebilir bir olgu olarak görür. Ona göre, “kimlik” ancak tehdit altında olduğunda, sorgulandığında veya açıkça ifade edilmesi gerektiğinde bir sorun haline gelir (Buckingham, 2008: 1-2). Kimlik, bireylerin toplumsal yapıdaki yerlerini belirleyen ve kendilerini ifade etmelerini sağlayan temel bir kavramdır. Aynı zamanda, bireylerin sosyal konumları ve aidiyet duyguları, yaşadıkları mekânlarla sıkı bir ilişki içindedir. *İstanbulullar* romanında bu ilişki, havalimanı gibi geçici ve çok katmanlı bir mekânda ele alınır. Bu mekân, bireylerin kimliklerini sorguladıkları ve kendi öykülerini toplumsal kesimlerle birleştirdikleri bir çatı olarak işlev görür. Kimlik çokça tartışılan konumunu korurken toplumun sosyal yapısının en önemli ve temel unsurlarından biridir. Kişilerin kültürel ve çevresel bağlamdaki sosyal konumları ve statüleri ile ilişkili, inançlar, tutumlar, değerler ve yaşam biçimlerini temsil eden çok yönlü bir kavramdır. Kimlik, yüzeyde basitçe, bireylerin ve farklı büyüklükteki toplumsal grupların “kimsiniz, nereden geliyorsunuz?” sorularına verdikleri yanıtlarla tanımlanır. (Güvenç,

1993: 3) Romandaki karakterler, Türkiye'nin toplumsal ve kültürel çeşitliliğini yansıtan bir mozaik oluşturmaktadır. Bu karakterleri romanın kurgusuna ve akışına uygun olarak işlenecektir.

Romanın ana karakterlerinden Belgin, New York'tan İstanbul'a kesin dönüş için bindiği uçağın Türkiye'ye yaklaşmasıyla hikâyeye dahil olur. Belgin'in iç sorgulamaları, modern bireyin kimlik ve aidiyet krizlerini yansıtır. "Ne demektir kesin dönüş? Başka kültürlerde 'kesin dönüş' diye bir kavram var mıdır acaba? Yani bir İtalyan, ya da ne bileyim bir Kanadalı yaşamının daha ortasında doğduğu yere dönüşünü kesin olarak ilan edebilir mi?" (Uzuner, 2007: 3). Bu sorularla Belgin, aslında İstanbul'dan gitmesinin kesinliğini ve tekrar dönüşünün anlamını sorgulamaktadır. Onun için İstanbul, yalnızca bir şehir değil; kimliğinin bir parçası ve belleğinde taşıdığı simgesel bir mekândır. Yeniden İstanbullu olarak, kaldığı yerden kentin hafızasıyla geri döndüğünü belirtir. Belgin iç konuşmalarıyla sorgulamalarına devam eder "İstanbulculuk ve İstanbullu olmak. Kime İstanbullu denir?" (Uzuner, 2007: 5). Kimliklerimizin kültürel adresindeki en güçlü şehirli olduğumuz vurgusu, Belgin'in zihninin ürettiği bir cevaptır. Romanın başından itibaren karşımıza çıkar kimliğimizi tanımlamadaki göstergeler. Geçmişte yaşadıklarından dolayı Havalimanı Belgin'e endişe, tedirginlik, hüzün ve yalnızlığı çağırıştırır. İnsanın kendi vatanında kendi şehrinde ve evinde de gurbeti yaşayabileceğini söyleyen Belgin için İstanbul, mekânın ötesinde hayatındaki temsillerini de belleğinde taşıdığı için sadece kent değildir. Belgin kimlik krizi yaşamaktadır. Adlandırmaya çalıştığı aslında kendi kimliğidir. Belgin'nin yaptığı gibi kimlik bir adlandırmadır. Kişi ya da kişilerin kendilerini kendi dışındakilerle bir yere oturtmasıdır. Kimlik bir tanımlamadır. Bu adlandırma ya da tanımlama birilerine, bir şeylere ya da bir yere göre yapılır. Dolayısıyla, görelidir. Kimlik bir ilişkinin adıdır. Çoğu kez sanıldığının, soyut kavramlaştırmaların tersine kimlik somut bir gerçekliktir. İçinde bulunduğu ortam ve koşullar tarafından şekillenir ve oluşur; bu koşullar değiştikçe kimlik de değişir ve yeniden biçimlenir (Erhan, 1997: 241).

Romanın bir diğer karakteri Ayhan ise Adanalı bir Kürt olarak romanda farklı bir kimlik krizinin temsilcisidir. Geleneksel aile yapısında yetişen Ayhan, İstanbul'a göç ettikten sonra burada yaşamını sürdüren bir heykeltıraş olur. Ancak, en büyük özlemlerinden biri anadili Kürtçedir. Bu eksiklik, onun aidiyet duygusunu tam anlamıyla hissetmesine engel olur. Ayhan'ın Kürtçe ile olan bağı, yalnızca bir dil değil, aynı zamanda kimliğinin temel bir unsurudur. Bu nedenle, kendini hiçbir zaman tam anlamıyla kentli hissetmez. Dil, bireyler için yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda aidiyet kaynağı-

dır. Chambers (2005: 39), bu noktada dilin bireylere kendilerine ait bir mekân ve ev sahipliği hissi yarattığını vurgular. Bu bağlamda, bir bireyin dilini kaybetmesi, sadece iletişim yetisini değil, aynı zamanda aidiyet hissini de zedeleyebilir.

Ayhan kendisini Belgin’le karşılaştırır. Karşılaştırmasında lavanta ve kekik bitkilerine gönderme yapar. Ayhan kekik gibi Doğu Akdenizli, Belgin ise lavanta gibi Batı Akdenizlidir, lavanta kokan şehri Belgin’le özdeşleştirir. İstanbul onun için Belgin’dir. Belgin ve Ayhan’ın hikâyeleri, bireysel kimlik sorgulamalarının kolektif mekânlarla nasıl birleştiğini gösterir. Bir yanda, Belgin’in kenti İstanbul ile kurduğu duygusal bağ; diğer yanda Ayhan’ın anadil özlemi, kimliklerin mekâna ve dile nasıl tutunduğunu gözler önüne serer.

Atatürk Havalimanı’nda yolları kesişen 15 farklı karakter, Türkiye’nin çok kültürlü yapısını ve İstanbul’un kozmopolit kimliğini yansıtır. Belgin ve Ayhan’ın yanı sıra, Anadolu’yu temsil eden Kete, Alevi Türk işçilerini yansıtan Sabriye Bektas, başörtülü Aleyna Gülsefer, eski ve yeni nesil eşcinseller Barmen Baturcan ve Erol Argunsoy, azınlıkları temsil eden Yannis Seferis, Jak Sarfati, Ayda Seferyan, Susan Constance ve Anna Maria Vernier gibi çeşitli karakterler bulunmaktadır. Ayrıca, Kürt kimliğini temsil eden Hamo, temizlikçi Hasret Sefertas, sonradan görme Tijen Derya, polis Üzeyir Seferihisar, işadami Mehmet Emin Entek ve Atatürkçü Ulviye Yeniçağ, toplumun farklı kesimlerini simgeler. Bu karakterler, Türkiye’nin etnik ve kültürel çeşitliliğini sergilerken, aynı zamanda İstanbul’un birleştirici ve ev sahipliği yapan kimliğini de ortaya koyar.

Romanda bu düşünce akışı içinde karşımıza çıkan karakterimiz emekli tarih öğretmeni Ulviye Yeniçağ kendini doğma büyüme “hakiki İstanbullu” olarak tanımlar.(Uzuner, 2007: 6). Tanımladığı kimlik algısında “yerlilik ve yerli olmaya” vurgu yapar. Ona göre İstanbullu olmak kolay değildir. Kentin merkezine İstanbul’un yerlilerini, çevresine ise göçle gelen ve İstanbulluluğu tartışılan bireyleri koyar. Bir şehre ait olmayı soyağacıyla özdeşleştirir ve kişilerin kendi şehirlerini seçme hakkını görmezden gelir. Kimliği değiştirilemez görür ve modern kentliyi merkeze koyarak başkalarını tanımlar. Oysa eski bir Fransız deymi olan ve bir ülkedeki yerli halkı tanımlamak için kullanılan “doğal sakinler” ifadesi yanıltıcıdır. Günümüzde antropologlar ve siyaset bilimciler tarafından kullanılan “asli kimlik” terimi de benzer şekilde yetersizdir. Gerçekte ise, yalnızca belirli failer tarafından bilinçli olarak uygulanan kimlik stratejileri, bizi etkileyerek bırakmadığımız kimlik hayalleri ve kâbuslarına yol açar (Bayart, 1999: 5). Ulviye Yeniçağ gibi gerçekten de

ilk gelenler daima avantajlı hissederler kendilerini. Tren yolculuklarında kompartımana ilk oturan daha sora geleni istememe hakkına sahiptir, fakat onun ilk oturan yolcuyu istememe hakkı yoktur. Bir müddet sonra gelen üçüncü yolcuyu ise ilk iki yolcu birlikte istemeyebilirler çünkü artık onlar “biz” yeni gelen ise “ötekidir”. Dünyadaki toprak parçaları kimseye ait değildir, ancak insanlar başkalarını “ötekileştirme” hakkını kendinde görür.

“Biz” ve “onlar” kavramları, yalnızca birbirleriyle karşıtlık içinde var olduklarında anlam kazanır. “Biz” ancak “biz olmayan” ötekiler, yani “onlar” var olduğunda bir anlam ifade eder; “onlar” da belirli ortak özellikleri paylaşmaları nedeniyle bir grup olarak algılanır. Bu ortak payda, onların hiçbirinin “biz” den biri olmamasıdır. Her iki kavram da anlamlarını, aralarındaki sınır çizgisinden alır. Bu tür bir ayırım olmaksızın, kendimizi “onlar” karşısında konumlandırmamız mümkün olmaz ve bu da kimliğimizi tanımlamada zorluk yaşamamıza neden olur (Bauman, 2006: 65).

İlerleyen bölümlerde Aleyna Gülsefer karşımıza çıkar. Aleyna türbanından dolayı Türkiye’de okuyamamış bu nedenle Amerika’da üniversiteye devam eden güzel bakımlı genç bir kadındır. Havalimanında iki karakter ile karşılaşır, ikisi de gayrimüslimdir. Aleyna iç konuşmalarında karşısındakileri “onlar” kendisini “biz” olarak görür. İslami yaşama biçimini tercih edenlere Cumhuriyet kurulduğundan beri üvey evlat muamelesi yapıldığına inanır. Fakat kendisi de, kendisi gibi olmayanlara karşı önyargı geliştirmiştir. Önyargı eğilimi, tek bir örneğe dayalı olarak şekillenmez. Ancak, bazı bireylerin dünyayı keskin ve uzlaşmaz karşıtlıklarla algılama eğiliminde olduğu ve kendilerinden farklı ya da farklı görünen kişilere karşı derin bir nefret besleyebildikleri sıkça gözlemlenmektedir. Bu tür bir düşünce biçimi, genellikle ırkçı tutumlar ve eylemlerle ilişkilendirilir. Daha geniş bir çerçevede, “yabancı” olarak algılanan her şeye karşı duyulan düşmanlıkla, yani zenofobi (yabancı düşmanlığı) kavramıyla da bağlantılıdır (Bauman, 2006: 59). Devam eden bölümlerde Aleyna yavaş yavaş kendisiyle yüzleşir ve Amerika’da her dinden ve ırktan arkadaşı olmasıyla gurur duyarken Türkiye’de kendisinin ve ailesinin hiç gayrimüslim arkadaşı, komşusu ve tanıdığı olmadığını şaşırarak fark eder. Havalimanı Aleyna için bugüne kadar fark etmediği kendisine yapıldığını düşündüğü ama aslında kendisinin de “onlar” diyerek yaptığını anlamasını sağlar. Atatürk havalimanını İstanbul’un belki de en güçlü ama en yabancı mekânı olarak modernitenin en uç sınırı ve bu anlamda Türkiye içindeki marjinal kimlikleri içinde barındırmaktadır.

Anna Mario Vernier, Levanten Türk veya Levanten Türkiyeli olarak tanımlar kendini. Vatanında, İstanbul’da olmasına rağmen kimlik yükünün

ağırlığına, kimliğinin zorluklarına değinir. Yurtdışında ve yurtiçinde kendi kimliğini sürekli anlatmak zorunda kalır. Anlatırken “İstanbulluyum, yabancı değilim, ben bir Türk vatandaşım... İstanbul kurulduğunda da Müslüman değildi” vb. söylemlerde bulunur. Vatanında sürekli “yerleşik yabancı” konumuna itildiğini düşünür. Atalarının yüzlerce yıldır İstanbullu olmasına rağmen Anna, kimliğinden dolayı vatanında dönem dönem yabancı olarak görülür. Kimlik, çok yönlü ve çeşitli bir kavramdır. İnsanlar birden fazla kimliğe sahip olabilirler. Her birimiz, birbirine potansiyel olarak zıt olabilen bir dizi kimlik ile yaşarız; erkek ya da kadın, heteroseksüel ya da eşcinsel, milliyetçi ya da çevreci, Britanyalı ya da Avrupalı... Bu liste genişletilebilir, dolaşısıyla olası aidiyetlerimiz de buna bağlı olarak çeşitlenir. Kimlik, bu bağlamda, başkalarıyla paylaştıklarımız ve bizi diğerlerinden farklı kılan özelliklerimizle ilgili bir aidiyet sorunudur (Weeks, 1998: 85). Kimlik, içinde birçok soruyu barındıran bir sorunsaldır. Bu soruların odak noktasında ise, bireyin kendini nasıl tanımladığı, hangi özelliklerle diğerlerinden ayrıldığı yer alır. Bu soruların temelinde, aslında ait olma arayışı yatmaktadır. Aitlik, bir kişinin özsaygısını artırmak için önemli bir ihtiyaçtır. Bir grup aidiyeti üzerine inşa edilen kolektif kimlikler, birlikte olma ve bütünleşme arzusunu beraberinde getirir. Sosyal ilişkilerin sürekliliğini sağlamada kimlik, insanları bir arada tutan bir sosyal bağ ve çimento işlevi görür (Karaduman, 2010: 2887). Dışlanma, yalnız bırakılma veya göz ardı edilme, bireyin kendini terk edilmiş, dışlanmış ya da değersiz hissetmesine yol açar. Giriş izninin verilmemesi, görmezden gelinme, bekletilme ya da davetsiz biri gibi hissettirilme, günümüzde dünyamızın en yaygın kâbuslarından biridir (Bauman, 2021: 126).

Baturcan İlyas Uzunçay, Trabzon’dan İstanbul’a göç eden bir başka karakterdir. Baturcan, kent yaşamına hızlı bir şekilde adapte olur ve kendisini barmenlik yaparak geçindiren bir eşcinsel birey olarak öne çıkar. Onun kimlik arayışı, hem cinsel yöneliminden hem de toplumsal statüsünden kaynaklanan zorluklarla şekillenir. İstanbul’un sunduğu fırsatları değerlendirmeye çalışan Baturcan, ilk adım olarak kendisinin seçmediği ismini değiştirerek yeni bir başlangıç yapar. İstanbul, ona yeni bir hayat sunar; Erol Argunsoy ile tanışması ise önemli bir dönüm noktasını oluşturur. Mimar Erol Argunsoy iyi bir eğitim almış, orta yaşlı, eşcinsel, kentli bir İstanbul yerlisidir. Erol Bey, Baturcan’ın kentli kimliğini geliştirmesinde önemli bir rol oynar. Ona kenti kent yapan unsurların yaşanmışlıklar ve kültürler nedeniyle değerli olduğunu gösterir. Ayrıca, eşcinselliğin suç veya günah olmadığı gerçeğini, kent kültürü aracılığıyla Baturcan keşfeder. Romanda eş cinselliğin sosyo-kültürel boyutuyla ele alındığını görürüz. Farklı iki kuşağın eşcinselliği

yaşama biçimlerindeki farklılığı görürüz. Baturcan kimliğini açık bir şekilde yaşarken, Erol Argunsoy bunu gizli tutmayı tercih etmiştir. Kimlik kavramı, bireyin kendisini nasıl tanımladığı kadar, toplum tarafından nasıl algılandığıyla da doğrudan ilişkilidir. Toplumsal yapılar içerisinde bazı kimlikler, ayrıcalıklı ve kabul gören kategorilerde yer alırken—örneğin beyaz, erkek ya da beyaz İngiliz olmak gibi—bazı kimlikler ise bireyler için dezavantajlı ya da dışlayıcı kategorilerde konumlanabilir; eşcinsel, kadın, siyahi ya da Suriyeli kimlikleri gibi. Bu kategorileştirme süreçleri tarihsel ve mekânsal bağlama göre değişkenlik göstermektedir; yani belirli bir kimlik kategorisi, her zaman ve her coğrafyada aynı toplumsal tepkiyle karşılanmaz. Günümüzde dünyada hâkim olan bakış açısı, çoğunlukla tekil ve homojen bir çerçevede şekillenmekte, toplumsal belirlenimler bu anlayış temelinde inşa edilmektedir. Ancak bu belirlenimlerin büyük ölçüde düşünsel olduğu unutulmamalıdır. Küresel kültürel yapı dönüşüm geçirmekte, hâkim söylemler geçerliliğini yitirerek yerini çokkültürlü yapılar ve anlayışlara bırakmaktadır. Bu dönüşüm, farklı kimliklerin bir arada var olabildiği ve kolektif bir aidiyet hissinin geliştiği İstanbul gibi kentlerde gözlemlenebilmektedir.

Hasret Sefertaş ve Tijen Derya karakterleri ise göçle İstanbul'a gelmiş iki farklı kadın profilini ve birbirlerini algılayışlarıyla kentli yaşam biçimlerinde ki farkı ortaya koymaktadır. Birisi dini ve geleneksel değer yargılarıyla diğeri liberal ve pragmatist değerlerle iki farklı uç olarak hayatlarını konumlandırmışlardır. Aslında bu iki karakter de düşük gelir grubundandır. Hasret kendini İstanbullu fakat şehrili kadın profiline çok uzak olarak görür. Tijen ise kentte tutunabilmek için oluşturduğu “İstanbul ahlakıyla” ne olursa olsun kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmekte bir sakınca görmemektedir. Anadolu'dan İstanbul'a göç etmeleriyle kentte var olma çabası içine girerler. İkisi de varoş kültürden gelmiş olmasına rağmen farklı yollarla İstanbul'a tutunmaya çalışırlar. Hasret ve Tijen ilk karşılaşmalarında birbirleriyle ilgili olumsuz yargılar geliştirmiş olmasına rağmen son karşılaşmalarında, Tijen kaza geçirdikten sonra yanına gelen Hasret için suçluluk duygusuyla “İstanbul'dan hemşerim olur” (Uzuner, 2007: 406) derken göçmenliklerine ve ortak aidiyetlerine gönderme yapar. Bir grubun göçmen olarak tanımlanmasında geldiği yer ve sosyoekonomik yapısı da çok önemlidir çünkü toplumlarda yüksek gelirli göç eden kişiler göçmen olarak tanımlanmayabilirler. Aynı şekilde geldiği yerin, yani farazi olarak oluşturulan hiyerarşik toplum sınıflandırmasının (doğu-batı gibi) da önemi vardır. Bu mevcut kimliğinin algılanışını da değiştirmektedir. Buna bağlı olarak ortaya atılan kimlik gruplamaları da mevcuttur, üst kimlik, alt kimlik gibi. Üst kimlik söyleminin

temeli iktidardır, bunu dünyanın üst kimliklerinde (kendi adlandırmalarının yola çıkarak) de görebiliriz. Çünkü Avrupa'ya göçmen olarak gelmiş bir Suriyeli ve bir Amerikalının karşılaşacağı tepkiler ve önyargılar aynı değildir. Alt kültüre mensup bir göçmen toplumla bütünleşmek zorundadır ama diğeri kendi kültürünü yaşatabilir. Böylece bütünleşme de gerçekleşmez. Burada kastedilen bütünleşmenin temelinde güçlü toplum ideası vardır. Peki, bu ne kadar doğru bir yaklaşımdır? Göçmen zengin olmayan bir birey olarak kurgulandığı içindir ki bütünleşmesi problemsiz, kültürel uyumunu ise kaçınılmazdır. Oysa bütünleşme sorunu, olayları aydınlığa çıkarmaktan çok, bir sis perdesiyle örter. Bütün göçmenler köklerinin, yeni kimliklerinin özünü muhafaza etmek konusunda belli bir hassasiyet taşır (Monkachi, 2003: 59).

Mehmet Emin Entek, neoliberal düşünceyi benimseyen, yüksek statülü bir iş insanı olarak romanda yer alır. Rasyonel ve pragmatist düşünceleriyle başarı odaklı modern toplumunun kentliliğini gösterir. Yoksul, başarısız yenilmiş insanları kurban değil suçlu olarak gören neoliberal politikaları destekleyen rasyonel aklın temsili olarak karşımıza çıkmaktadır. Havalimanında Türkiyeli bir göçmenle diyalogunda onu hem kadın hem de göçmen olarak hor görür ve aralarında belli düzeyde bir çatışma yaşanır. Ama bu çatışmanın sonucu, göçmen açısından işlevsel bir bütünleşmeye katkısı olabilir. Göç eden bireyler beraberlerinde taşıdıkları kimlikten kendilerini soyutlayamazlar, göç edilen yerden de kendilerini soyutlayamazlar bunun sonucu olarak bu iki kimlik arasında bir çatışma oluşacaktır. Bu durum şu şekilde açıklanabilir: göçmen ve yerliler arasında yaşanan çatışmalar göçmenin bütünleşmesini sağlamaktadır. Göçmeni toplumun tamamen bir üyesi haline getirebilir (Monkachi, 2003: 59).

“Vatan neresidir, anıların mı, akraba ve arkadaşların yaşadığı yer mi?” (Uzuner, 2007: 105) diye düşünür Profesör Yanni Seferis karakteri. Yanni kendini önce İstanbullu sonra Rum olarak tanıtır. Fakat araya sıkışmışlığın belki de en derinlerinden birisini yaşar Yanni. Ne Türkiye’de ne de Yunanistan’da azınlık olmaktan kurtulabilmiştir. İki vatan arasında yorgun düşer Yanni. Bunu şu sözlerle dile getirir “Atina da bizlere Turkomeritis yani Türk ülkesinden, buradaysa Rum gayrimüslim derler... Sözün kısası, iki anadilim vardır, ikisinde de azınlık sayılmaktayım” (Uzuner, 2007: 96). Türkiyeli, İstanbullu, Rum, gayrimüslim Türkomeritis, azınlık, Yunanlı olmanın dışında Yanni kendisini İstanbullu olarak görür. Çünkü ona göre, İstanbul’da doğan artık İstanbullu kalmaktadır. Dilimizin ve kimliklerimizin bileşenleri ve ilişkileri, ne tamamen yeni ve eleştirel bir uyum içinde bir araya getirilebilir, ne de tamamen reddedilip terk edilebilir. Birey, kendisini nereye ait hissettiği

konusunda şüpheyeye düştüğünde, kimlik meselesi üzerine düşünmeye başlar (Bauman, 2018: 112).

Kimlik, belirsiz ve kaygan bir kavramdır. Özellikle son yıllarda, farklı bağlamlarda ve amaçlarla sıkça kullanılmış, hatta belki de aşırı kullanılmıştır. Kimliğin temel paradoksu, kavramın kendi doğasında yatar. Bir yandan kimlik, her birimiz için benzersiz olan ve bizi diğer insanlardan ayıran, zaman içinde az ya da çok tutarlı (ve dolayısıyla aynı) olduğunu varsaydığımız bir özelliktir. Diğer yandan, kimlik aynı zamanda daha geniş bir topluluk ya da sosyal grupla olan ilişkimizi ifade eder. Örneğin, ulusal kimlik, kültürel kimlik ya da cinsiyet kimliğinden bahsederken, kimliğin, diğer insanlarla paylaştığımız ortak noktalarla ilgili olduğunu kabul ederiz. Bu bağlamda kimlik, en azından bazı önemli yönleriyle, bize benzer (tamamen aynı olmasa da) başkalarıyla özdeşleşmeyi içerir. Kimlik üzerine yapılan tartışmaların büyük kısmı, bu iki boyut arasındaki gerilimden kaynaklanır. (Buckingham, 2008: 1). Bu kaygan zemin romanda da görülmektedir. Profesör Yanni Fransız tarzı giysileri, elindeki Türk pasaportu ve Yunanlı adı ile birden çok kimlik göstergelerine sahiptir. İstanbul gibi profesörün de ruhu melezdır.

İstanbul'un eski semtlerinden birinde oturan profesör semtin eski ve yeni durumunu hüzünlenererek dile getirir. "Tatavlaya Kurtuluş adı belki de geçmişten, eski ahalisinden ve eski kültüründen kurtulsun diye konmuştur? Geçmişini unutsun ebediyen hatırlamasın diye... Oysa hafızasız bir şehir, demanslı bir hastaya benzer, kendi başına ayakta duramaz! Aslında sanıyorum ki her kültürde kurtulmanın pek çok metaforu bulunur..." (Uzuner, 2007: 91). Bu değişim ile geçmiş yok edilmektedir. Bu şekilde oradaki kültürün de sonraki kuşaklara taşınmasına engel olunur ve köklerinden kopartılır. Bu durum İstanbul'un başına gelen en kötü şeylerden biridir: hafızasının silinmeye, değiştirilmeye çalışılması. Mahallenin eskileri ve yeni sakinleri arasındaki iletişimsizlik birbirlerini tanımlama biçimleriyle de örtüşmektedir. Oysaki mekân orada var olan yerlileri ve onların değerleri olmadan sadece bir beton yığına dönüşür.

Son karakter Jak Sarfati, kendini 500 yıllık bir İstanbullu olarak gören anadili Türkçe olan bir Yahudi'dir. Jak çevresindekilerin onu tanımlarken daha çok Türklüğüyle değil gayrimüslimliğiyle ilgilendiklerini düşünür. Ayrımcılığın sadece Türkiye'de değil İsrail'de de yapıldığını belirtir. İsrail'de yapılan ayrımcılık hem Filistinlilere hem de İsrailli Yahudilerin etnik kökenlerine yöneliktir. Amerikalı Yahudi, Arap Yahudi'ye göre daha çok itibar görüyordu. Bütün bu ayrımcılıkların sonunda Jak Sarfati, sorunun din ya da etni-site olmadığına, insan denen canlının illaki bir öteki yaratmadan ben ola-

mayacağına kanaat getirmiştir. Karşısındakilerin kendisine dini kimliğiyle baktığını, kendilerini buranın sahibi olarak gördüklerini, kendisinin ise yabancı sayıldığını düşünür. Endişe ve düşmanlık duyguları her iki tarafta da doruğa ulaşırken, yerleşik halk, önyargılarından hareketle daha güçlü kaynaklara sahip olma avantajına sahiptir. Ayrıca, uzun süreli yerleşimlerinin verdiği haklara dayanarak, “Burası bizim atalarımızın toprağıdır” gibi bir argümana da başvurabilirler. Dışarıdan gelenler ise sadece yabancı ve farklı olmakla kalmaz, aynı zamanda o bölgede var olma hakları olmayan “istilacılar” ve işgalciler olarak algılanırlar (Bauman, 2006: 60). Oysaki Jak yüzyıllardır bu topraklarda yaşıyor fakat her iki ülkede de egemen kimliklerin dışında kaldığı için vatani olarak görülüyor.

Erder’e (1999: 73) göre, kolektif kimlik bir yandan üyelerini ortak bir isimle birleştirirken, diğer yandan grubun dışındakileri tanımlayarak ötekiyi de belirler. Bu temel üzerine inşa edilen kültürel kimlik, bulunduğu mekândan bağımsız olarak gelişemez. Kültürel kimlik, mekân ve o mekânda var olan diğer kültürel kimliklerle etkileşim içinde şekillenir. Bu bağlamda, mekânsal değişim, aynı zamanda kültürel kimliğin de dönüşüm geçirmesi anlamına gelir. Havalimanında yolları kesişen karakterlerin her biri, toplumun ötekileştirdiği veya dışladığı bir kimliğin temsilcisidir. Bauman’ın belirttiği gibi, modern toplumlar kimliklerini genellikle bir öteki yaratmadan tanımlayamazlar (Bauman, 2006: 58). Bu bağlamda, roman, İstanbul’un hem birleştirici hem de ayrıştırıcı gücünü gözler önüne sermektedir. İstanbul, bir yandan farklılıkları kucaklayan bir şehir olarak kimliklere ev sahipliği yaparken, diğer yandan bu farklılıkların yarattığı gerilimlerin de merkezindedir. Uzuner, modern toplumlarda kimlik arayışlarını, aidiyet kavramını ve farklı toplumsal grupların karşılaşmalarını analiz eden bir perspektif sunmaktadır.

Bu bağlamda, *İstanbulullar* romanı, bireylerin kimliklerini şekillendirme ve yeniden inşa etme süreçlerini, İstanbul’un kozmopolit yapısı içinde ele alırken, aidiyet, ötekileştirme ve kolektif hafıza gibi kavramları sorgulamaya açmaktadır. Roman, karakterlerin İstanbul ile kurdukları kişisel bağlar üzerinden, kimliğin durağan değil, sürekli dönüşen ve mekânla etkileşim halinde olan bir yapı olduğunu göstermektedir. İstanbul, yalnızca bir şehir değil, farklı toplumsal kesimlerden gelen bireylerin hikâyelerinin iç içe geçtiği, kimliklerin müzakere edildiği ve yeniden tanımlandığı bir sahnedir. Bu çalışma, *İstanbulullar* romanı üzerinden kimlik ve mekân arasındaki dinamik ilişkiyi ele alarak, bireylerin aidiyet arayışlarının, sosyal yapı ve tarihsel bağlam içinde nasıl şekillendiğini incelemektedir.

Sonuç

İstanbulullar romanında havalimanı, okuyucuya çok kültürlü, geçici ve geçişken bir mekân olarak, çatışmalı duyguların ortaya çıktığı ve toplumsal yapıların etkisinin öne çıktığı bir sahne sunmaktadır. Bu mekânda bireyler, kendi öykülerini çeşitli toplumsal kesimlerle birleştirerek kimliklerini yeniden tanımlar. Mekânsal boyutun yanı sıra toplumsal ve kültürel boyutların da göz önünde bulundurulduğu bu çalışmada, kimlik kavramının bireylerin aidiyet arayışlarında merkezi bir rol oynadığı vurgulanmıştır. Bireylerin vatan arayışları kimliklerinden bağımsız düşünülemez. Bu bağlamda, vatan ve aidiyet, yalnızca coğrafi bir mekânı değil; bireylerin kimliklerini inşa ettiği kolektif bir belleği de ifade eder. Vatan içinde vatan, memleket içinde memleket ve birbirine karışmış kökleri olan bireyler isteseler bile geçmişlerinden ve kültürel bağlarından kopamaz. Bu durum, İstanbulluluk kimliğiyle birleşen ortak bir mirasın parçasıdır.

Bauman'a göre modern dünya, sınırların giderek geçirgen hale geldiği, aidiyetlerin ve kimliklerin sabit olmaktan çıkarak akışkan bir yapıya büründüğü bir dönemdir. *İstanbulullar* romanı, bu akışkanlığın bireylerin kimlik algısındaki yansımalarını çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Karakterlerin kimlik sorgulamaları, Belgin'in "kesin dönüş" kavramını irdelemesi, Ayhan'ın anadiliyle kurduğu bağ ve Anna'nın "yerleşik yabancı" olma hali, bireysel ve kolektif kimliklerin sürekli yeniden şekillendiğini göstermektedir.

Buket Uzuner'in *İstanbulullar* romanı, kozmopolit İstanbul'un kimlik, mekân ve aidiyet ilişkilerini inceleyerek toplumsal çeşitliliği ve bu çeşitliliğin yarattığı gerilimleri ele alan bir eser olarak öne çıkmaktadır. Roman, Atatürk Havalimanı gibi geçici bir mekânı, farklı kimliklerin buluşma ve çatışma noktası olarak kullanırken, İstanbul'un tarihsel ve kültürel belleğini karakterlerin iç dünyasıyla harmanlamaktadır. Çalışma boyunca, kimlik kavramının bireysel ve kolektif düzeyde sürekli değişen ve dönüşen bir yapıya sahip olduğu gösterilmiştir. Özellikle, mekânın kimlik inşasında bir sahne görevi üstlendiği; havalimanı gibi geçici mekânların bile bireylerin kendilerini tanımlama süreçlerinde dönüştürücü bir etkiye sahip olduğu gözler önüne serilmiştir. Romanın karakterleri üzerinden, göçmenlik, etnik aidiyet, toplumsal cinsiyet ve sınıf farklılıklarının kimlik algısı üzerindeki rolü tartışılmıştır.

İstanbulullar romanı, İstanbul'u yalnızca bir şehir olarak değil, geçmiş ve bugünü iç içe barındıran, kimliklerin kesiştiği ve yeniden şekillendiği bir platform olarak işler. İstanbul'un çok katmanlı yapısı, farklı toplumsal grup-

ların bir arada var olma mücadelesini ve bu mücadeleden doğan gerilimleri çarpıcı bir şekilde yansıtır. Bauman'ın akışkan modernite kavramıyla ilişkilendirilen bu çerçeve, kimliklerin sabit olmaktan çıkarak, sürekli bir yeniden inşa süreci içinde olduğunu ortaya koyar. Sonuç olarak, bu çalışma, *İstanbulullar* romanı üzerinden kimlik ve mekân ilişkisinin dinamiklerini incelemiş ve bireylerin kimlik algılarının mekân aracılığıyla nasıl şekillendiğini ve dönüştüğünü göstermiştir. Bu analiz, kimlik ve aidiyet çalışmalarına İstanbul'un çok kültürlü yapısını merkezine alarak önemli bir katkı sunmaktadır.

Kaynakça

- Bauman Zygmunt (2019). *Akışkan Modernite*. Çev. Sinan Okan Çavuş. Can Yayınları.
- Bauman, Zygmunt (2006). *Sosyolojik Düşünmek*. Çev. Abdullah Yılmaz. Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Zygmunt (2018). *Parçalanmış Hayat Postmodern Ahlak Denemeleri*. Çev. İsmail Türkmen. Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Zygmunt (2021). *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup*. Çev. Pelin Sıral. Habitus Kitap.
- Bayart, Jean-François (1999). *Kimlik Yanılsaması*. Çev. Mehmet Moralı. Metis Yayınları.
- Buckingham, David (2008). "Introducing Identity". *Youth, Identity and Digital Media*. Ed. David Buckingham. The MIT Press, 1-24.
- Chambers, Iain (2005). *Göç, Kültür, Kimlik*. Çev. İsmail Türkmen & Mehmet Beşikçi. Ayrıntı Yayınları.
- Erder, Sema (1999). "Göç, Yerleşme ve 'Çok' Kültürel Tanışma". *Birikim Dergisi*, 123: 68-75.
- Erhan, Selahattin (1997). "Göç ve Kimlik". İç, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç*. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 231-242.
- Güvenç, Bozkurt (1993). *Türk Kimliği*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karaduman, Sibel (2010). "Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü". *Journal of Yasar University*, 17(5): 2886-2899.
- Lefebvre, Henri (2013). *Kentsel Devrim*. Çev. Selim Sezer. Sel Yayıncılık.
- Monkachi, Nejma (2003). "Sınırdaki İki Örnekten Hareketle Göçler Sosyolojisini Yeniden Düşünmek". *Toplumbilim Dergisi: Göç Özel Sayısı*, 17: 57-72.

- Toptaş, Leyla T. (2008). *Buket Uzuner'in Hikâye ve Romanlarında Kişiler*. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Ural, Şafak (2020). "Dil ve Sistem Açısından Aidiyet ve Kültür". *Felsefe Dünyası*, 72: 38-57.
- Uzuner, Buket (2007). *İstanbullular*. Everest Yayınları.
- Weeks, Jeffrey (1998). "Farklılığın Değeri". Çev. İrem Sağlam. *Kimlik: Topluluk/Kimlik/Farklılık*. Der. J. Rutherford. Sarmal Yayınları.

"COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.*